Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishen **kilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi la**eiksi HE 238/2021 vp

Panu Kalmi, Taloustieteen professori, Vaasan yliopisto

Lausuttavana oleva kokonaisuus on sangen laaja. Se liittyy sekä yritysten velkasaneeraukseen että konkurssimenettelyyn että yksityishenkilöiden velkajärjestelyyn. Tarpeet lakiesityksen muutokseen liittyvät sekä EU-direktiiviin uudelleenjärjestelyistä ja maksukyvyttömyydestä että hallitusohjelman linjauksiin velkajärjestelyjen kattavuuden parantamisesta.

Yleensä taloudellisessa toiminnassa lähdetään siitä, että tehtyjä sopimuksia on kunnioitettava. Joskus taloudellisesta syistä johtuen alkuperäistä sopimusta ei pystytä noudattamaan, jolloin eriasteiset velkajärjestelyt tulevat sovellettaviksi. Yritystoiminnassa konkurssi on äärimmäinen toimenpide, jossa yrityksen omaisuus likvidoidaan ja yritys myös menettää määräysvallan omaisuutensa. Hyvin usein tämä on kuitenkin äärimmäinen toimenpide. Yrityssaneerauksen avulla voidaan pelastaa säilyttää elinkelpoista liiketoimintaa. Vaikka tähän usein liittyy velkojen leikkauksia, niin usein yrityssaneeraus on myös velkojien osalta parempi toimenpide kuin konkurssi.

Yksityishenkilön velkajärjestelyyn joutuminen voi johtua yritystoiminnan haasteista, tuloihin nähden liian suuresta kulutuksesta tai näiden yhdistelmästä. Tyypillisimmillään yksityishenkilön ylivelkaantuminen johtuu nimenomaan ylisuuresta kulutuksesta, pikemminkin kuin yritystoiminnasta. Tähän liittyy usein henkilökohtaisen talouden hallinnan ongelmia, johtuen esimerkiksi huonosta talousosaamisesta tai muusta henkilökohtaisen elämän ongelmista. Yksityishenkilön konkurssia laki ei tunne eikä myöskään tämä lainsäädäntö tuo sellaista. Tässäkin tilanteessa on mahdollista sellainen velkajärjestely, jossa täysin maksukyvytön henkilö ei järjestelyn aikana lyhennä lainkaan velkojaan.

Yhteiskunnassa suhtaudutaan yksityishenkilön velkaantumiseen hyvin eri tavalla riippuen velkaantumisen lähteestä. Yritystoiminnan ajatellaan yleensä edistävän taloudellista hyvinvointia kansantaloudessa, ja riskinotossa epäonnistumisen olevan normaali osa markkinatalouden toimintaa. Ylikulutuksesta johtuvan ylivelkaantumiseen suhtaudutaan paljon kriittisemmin. Tärkeää tässä yhteydessä ajatellaan olevan, ettei veloista vapaudu liian helposti, jottei luoda kuluttajille kannustimia velkaantua liian helposti tai olla hoitamatta velkojaan opportunistisesti.

Lainsäädännössä on kuitenkin rajoitetut mahdollisuudet erotella toimenpiteitä velkaantumisen syiden perusteella. Keskeinen työkalu tässä on ollut pääsy velkajärjestelyn piiriin, joka on ollut rajoitetumpaa, jos velkaantumisen on katsottu johtuneen ”kevytmielisistä” syistä. Toisaalta tämä on saattanut johtaa hankalaan tilanteeseen esimerkiksi riippuvuudesta kärsineiden kohdalla: ilmeisestä sairaudesta johtuneesta tilanteesta huolimatta henkilöt eivät ole ehkä päässeet velkajärjestelyn pariin.

Lakiesityksellä pyritään siis harmonisoimaan kansallista lainsäädäntöä EU:n kanssa, ja samalla parantamaan velallisten asemaa sekä edesauttamalla pääsyä velkajärjestelyihin riippumatta siitä, ovatko velalliset harjoittaneet elinkeinotoimintaa. Molemmat näistä ovat pohjimmiltaan kannatettavia asioita. Uuden lainsäädännön myötä velkajärjestelyyn voi painavista syistä päästä myös useamman kerran.

Velallisen aseman parantaminen on sinänsä kannatettavaa, mutta sitä ei pysty useinkaan toteuttamaan niin, ettei se jollain tavalla heikentäisi velkojan asemaa, ja se on hyvä pitää tätäkin lainsäädäntöä luotaessa mielessä. Tätä kautta uusi lainsäädäntö voi vähentää luottojen tarjontaa tai

lisätä niiden riskiä velkojan kannalta, joka voi johtaa luotonannon hinnoittelun nostamiseen. Toisaalta tässäkin on kyse kokonaisuudesta, ja vaikutukset luotonannon riskeihin liittyvät myös muuhun vireillä olevaan lainsäädäntöön. Esimerkiksi lainsäädäntö positiivisesta luottorekisteristä, joka etenee samanaikaisesti, vähentää luotonantajien riskejä, ja siten toimii tätä lainsäädäntöä tasapainottavasti. Muita tässä asiassa relevantteja toimenpiteitä ovat mm. talousneuvonnan tehostaminen ja maksuhäiriömerkintöjen keston lyhentäminen.